

YTTRANDE

Datum
2021-02-01

Sametingets beteckning
Dnr 1.2.1-2020-1293

Sámediggi
Sámedigge
Sámiediggi
Saemiedigkie

Socialdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Remiss, SOU 2020:47, Hållbar socialtjänst (S2020/06592)

Bakgrund

Samerna är ett folk i fyra länder, Sverige, Norge, Finland och Ryssland. Det samiska folket är erkänt som ett folk, urfolk och som en nationell minoritet i svensk lagstiftning. Minoritetslagstiftningen har tillkommit genom Sveriges ratificering av Europarådets ramkonvention till skydd för nationella minoriteter (Ramkonventionen) och Europeiska stadgan om landsdels- och minoritetsspråk (Språkstadgan). Det har funnits lagstiftning kring samers rätt till sitt eget språk inom det offentliga sedan år 2000. Minoritetslagstiftningen har därefter reviderats vid två tillfällen. Lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar ersattes av lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Lagen har reviderats 2019 och revidering föregicks av utredningen SOU 2017:60, Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik.

Sametinget har ansvar för uppföljningen av lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk¹ när det gäller samer och samiska. Länsstyrelsen i Stockholm har liknande uppföljningsansvar gällande finska, meänkieli, romani chib och jiddisch. Uppföljningsmyndigheterna har tidigare uppmärksammat brister i efterlevnad av minoritetsspråklagen. Sametingets uppfattning är att senaste lagrevidering inte är tillräcklig när det gäller att säkra de äldres språk rättigheter inom äldreomsorgen.

Europarådet har 2018 kritiserat Sverige och rekommenderat att stärka tillämpningen av de rättigheter som Sverige åtagit för de nationella minoriteterna i och med ratificering av Europarådets ramkonvention till skydd för nationella minoriteter och Europeiska stadgan om landsdels- och minoritetsspråk.

Eftersom Sverige skrivit under FN:s Urfolksdeklaration (UNDRIP) anser Sametinget att den borde vara rättsligt bindande för Sverige.

¹ § 2, punkt 2, Förordning med instruktion för Sametinget

Cujuhus/adress

Box 90, 981 22 GIRON/KIRUNA
Besöksadress: Adolf Hedinsvägen 58
e-post: kansli@sametinget.se
Org.nr.: 202100-4573

Telefovndna/telefon

0980 - 780 30 (växel)

Artikel 22, 1. i urfolksdeklarationen slår fast att särskild uppmärksamhet ska ägnas åt de rättigheter och de särskilda behov som de äldre, kvinnorna, de unga, barnen samt de funktionshindrade personerna i urfolken har vid verkställandet av denna förklaring.

Vid FN:s världskonferens för urfolk 2014 antogs enhälligt en resolution om implementering av deklarationen. I resolutionen bekräftar medlemsstaterna att man vill respektera, främja och "på intet sätt att begränsa urfolkens rättigheter som antogs av generalförsamlingen den 13 september 2007". Det är Sveriges ansvar att se till att urfolkdeklarationen implementeras.

Äldre

Kommittédirektiven föreskriver att utredningen ska i sin analys beakta det som framkommer i betänkandet *Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik* (SOU 2017:60).² Sametinget konstaterar att utredningen inte tar ställning till förslag och bedömningar som presenterades i SOU 2017:60. Utredningen konstaterar bara vid några ställen nuvarande lagars innehåll vid beaktande av nationella minoriteters språkliga och kulturella rättigheter inom ramen av äldreomsorg.

Utredningens förslag för ändringar i lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk är enbart förslag på förändringar i begrepp. Detta förslag påverkar knappast efterlevnad av lagstiftningen som är och har varit det stora problemet.

SOU 2017:60 bedömde att enskildas rätt till äldreomsorg på nationella minoritetsspråk bör regleras i socialtjänstlagen och utredningen gav förslag om ändringar i socialtjänstlag, dels att 5 kap. 6 § ska ha följande lydelse, dels att det införs ny paragraf, 5 kap. 6a med följande lydelse:

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

6 §

Socialnämnden ska göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen för äldre människor samt i sin uppsökande verksamhet upplysa om socialtjänstens verksamhet på detta område. Kommunen ska planera sina insatser för äldre. I planeringen ska kommunen samverka med landstinget samt andra samhällsorgan och organisationer.

Kommunen ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli eller samiska där detta behövs i omvårdnaden om äldre människor.

Kommunen ska informera den som ansöker om bistånd inom ramen för äldreomsorgen om kommunens skyldigheter enligt 6 a § andra stycket. Om kommunen har

² Kommittédirektiv 2018:69. Tilläggsdirektiv Utredningen Framtidens socialtjänst (S 2017:03)

möjlighet att erbjuda omsorg enligt 6 a § första stycket ska kommunen lämna motsvarande information om skyldigheterna enligt det stycket 6 a §

Kommunen ska sträva efter att erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller en väsentlig del av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska.

Om kommunen ingår i förvaltningsområde enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk är kommunen skyldig att erbjuda den som begär det sådan möjlighet som avses i första stycket när det gäller finska, meänkieli respektive samiska.

Kommunen ska inom ramen för sådan omsorg som erbjuds enligt första eller andra stycket särskilt beakta de äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet.

Vidare föreslog SOU 2017:60 att lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk bör istället innehålla en hänvisning till regleringen i socialtjänstlag.³ Sametinget har i sitt remissyttrande angående SOU 2017:60 gett stöd för förslaget att enskildas rätt till äldreomsorg på nationella minoritetsspråk regleras i socialtjänstlagen.

Sametinget vidhåller att ändringen är befogad och anser att lagregleringen angående nationella minoriteters rättigheter till sitt språk och sin kultur, inom ramen av äldreomsorg i socialtjänstens verksamhet, ska regleras i socialtjänstlagen.

Sametinget anser att ändring av lagreglering till socialtjänstlag bidrar till att säkra de rättigheter som Sveriges åtagande enligt Europarådets ramkonvention till skydd för nationella minoriteter (Ramkonventionen) och Europeiska stadgan om landsdels- och minoritetsspråk (Språkstadgan) innebär.

Att individers rättigheter till språk och kultur inom äldreomsorgen framgår i socialtjänstlag bidrar till att förtydliga ansvaret att tillhandahålla en sådan äldreomsorg där rättigheter till eget språk och kultur beaktas, särskilt viktigt då insatser övergår till att vara utan

---

³ Jämför med § 17, lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

biståndsbedömning. Skrivning om språkliga och kulturella rättigheter i socialtjänstlag bidrar till att förtydliga kommuners ansvar att vid upphandlingar beakta språklig och kulturell kompetens och bidrar förhoppningsvis till att utförare ser till att efterfrågad kompetens finns i utförandet.

Utredningens brist på analyser kring rättigheter gällande språk och kultur inom äldreomsorgen framkommer också i utredningens förslag från att ändra fokus från målgrupper till insatser. Utredningen har inte beaktat nationella minoriteters rättigheter till sitt språk och sin kultur. Man har inte analyserat hur väl äldre personers språkliga och kulturella rättigheter tas tillvara inom insatser utan behovsbedömning. Det borde ligga i lagstiftarens intresse att säkerställa efterlevnad av redan lagstiftade rättigheter.

Det hade varit möjligt för utredningen att närma sig frågan om språkliga och kulturella rättigheter inom äldreomsorgen i utredningens diskussioner om jämlik och likvärdig socialtjänst.⁴ Äldre människor är en utsatt grupp och som äldre individer med annan kultur och annat språk så blir utsattheten dubbel inom äldreomsorgens insatser, därav vikten att få skrivning om lagstiftade språkrättigheter till den lagstiftning där myndighetsutövningen uppstår och där verksamheter bedrivs.

När det gäller målgruppsindelning anser Sametinget att det kan tjäna sitt syfte för äldre människor då det finns andra lagregleringar⁵ och/eller åtaganden ämnade för målgruppen inom socialtjänstens verksamhet för äldreomsorg. Det kan finnas risk, om målgruppen äldre och verksamheten äldreomsorg inte återfinns reglerat i socialtjänstlag, att de utpekade rättigheter gällande språk- och kultur faller och lagregleringens intentioner inte efterlevs i praktisk verksamhet.

Sametinget föreslår således att regleringen om språk- och kulturella rättigheterna⁶ skrivs in i socialtjänstlag, samma förslag som gavs i SOU 2017:60.

Barns rätt till kultur och språk

19.7.4 Placerade barn ska ges möjlighet till kontakt med föräldrar, syskon och andra närstående.

Utredningens bedömning och förslag anger att socialnämnden ska arbeta för att det placerade barnet ska ges möjlighet till kontakt med föräldrar, syskon och andra närstående. Utredning tar upp tillgång till identitet och ursprung som ett skäl att bibehålla kontakt med syskon, familj och släkt. Sametinget anser att det bör framgå i socialtjänstlag att vid placeringar säkerställs barnets rätt till sin kultur, sitt språk utöver bibehållen kontakt med närstående.

---

⁴ Ramkonventionen, §§ 4 och 5

⁵ §§ 18-18c Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk

⁶ Europarådets ramkonvention till skydd för nationella minoriteter och Europeiska stadgan om landsdels- och minoritetsspråk.

Artikel 30 i lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter anger att barn tillhörande etniska, religiösa eller språkliga minoriteter eller personer som tillhör ett urfolk inte ska förvägras rätten att tillsammans med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv, att bekänna sig till och utöva sin egen religion eller använda sitt eget språk.

Europarådets ramkonvention till skydd för nationella minoriteter tar sikte på att ge skydd för personer som tillhör en nationell minoritet. Sverige har i egenskap av en stat som ratificerat konventionen åtagit sig att "främja de förutsättningar som är nödvändiga för att personer som tillhör nationella minoriteter skall kunna bibehålla och utveckla sin kultur och bevara de väsentliga beståndsdelarna av sin identitet, nämligen religion, språk, traditioner och kulturarv" (artikel 5.1).

Ovanstående förpliktigar socialtjänsten att vid placering utanför hemmet ta hänsyn till kontinuitet vad gäller barnets etniska, religiösa, kulturella och språkliga bakgrund. Vårt grannland Norge har för övrigt angett denna förpliktelse i sin lagstiftning⁷ som reglerar placeringar av barn utanför egna hemmet.

Då det gäller barn är det ytterst viktigt att säkerställa att barnets kulturella och språkliga identitet får forma vardagen under placering utanför hemmet, det kan bidra till att säkerställa att familje- och släktbanden bibehålls och barnet efter placering fortfarande känner samhörighet till sin familj, sin släkt och sin kultur.

Sametinget föreslår skrivning i socialtjänstlag som förutom bibehållen kontakt med närstående även föreskriver barnets rätt till sin kultur och sitt språk.

Ekonomiskt bistånd

16.4.2 Ett mer ändamålsenligt begrepp än skälig levnadsnivå

Sametinget stödjer utredningens förslag att begreppet "skäliga levnadsförhållanden" ska ersätta "skälig levnadsnivå". Sametinget ser det positiva till att ändring av begreppet till levnadsförhållanden flyttar fokus till individens behov.

Det finns i nuvarande lagregleringen följande skrivning (den kvarstår i utredningens förslag): " Om det finns godtagbara skäl har den enskilde rätt till försörjningsstöd även om han eller hon inte står till arbetsmarknadens förfogande". Denna skrivning tillsammans med begreppet skäliga levnadsförhållanden bör bidra till att stärka rätt till ekonomiskt bistånd för samer som inte är anställda utan uppbär inkomst av samisk näring / kulturutövning t ex renskötsel, duodji eller annan samisk näring. Det är inte godtagbart att en tillfällig ekonomisk svacka medför att individen måste lämna sin näring, avyttra utrustning och egendom samt bli arbetssökande. Det problematiska är att varaktiga arbeten inte finns lätt tillgängliga i glesbygd och inland.

Likaså bör uppmärksammas att vid ekonomiskt bistånd bör det tas hänsyn⁸ till att underlätta att bibehålla ursprungliga sysselsättningen/näringsenheten. Detta innebär att individen ska ges stöd att förbli självständig och kunna leva av den egna näringen i framtiden.

---

⁷ Norges barnevernloven § 4-15

⁸ § 4, lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Det ska inte vara så att utövare inom samiska näringar ska vara tvingade att avyttra utrustning och egendom som hör till näringsutövandet för att vara berättigade av ekonomiskt bistånd. Avyttrande av utrustning och egendom förhindrar / försvårar fortsatt utövning av den egna näringen vilket påverkar framtida möjligheter att försörja sig, detta kan bidra till att individens behov av ekonomiskt bistånd blir långvarig, kanske t o m varaktig. Ett exempel på vad som kan vara utrustning för en renskötare är snöskotern, som med svenska mått ses som en dyrbar fritidssysselsättning. För renskötaren är snöskotern ett dagligt redskap som bl. a. är förutsättning att kunna sköta renarna vintertid.

Det är viktigt att socialtjänsten har den kultur- och språkkompetens som minoritetslagstiftningen efterfrågar så att även samiska samhället kan få stöd av socialtjänstens verksamhet utifrån de samiska behoven och förutsättningarna.

Monica Harr Sandström

Ordförande
Sametingets hälso-, äldre- och idrottsnämnd

Enligt uppdrag

Marie Louise Allas
Handläggare